

“Ας κάνουμε και μεις μία θυσία. Η καλοσύνη το θέλει. Το θέλει κ’ η δρθή κρίση. Το θέλει και ο πατριωτισμός.

Νομίζω λοιπόν πως έχουμε και κάποιο χρέος να φανερώσουμε την καλοσύνη μας, τον πατριωτισμό μας και την δρθή μας την κρίση, όταν έρχονται και μας ξυπνούνε από τον ύπνο μας το βαθύ, τόσα βιβλία που γράφονται για τι άλλο παρά για το καλό; για τι άλλο παρά για να πλουτίσουνε και τη γλώσσα μας και το νοῦ μας. μαζί μ’ αὐτὰ ἐννοείται και την Ἑλλάδα. Σέβας χρωστούμε σε κάθε δουλειά σοβαρή. Ἐλπίζω, ἡ γραμματική του Φιλήντα να διαβαστῇ, να μελετηθῇ κιόλας με την προσοχή που της ἀξίζει. Δὲν την ἔγραψε ὁ ἄθρως για να διασκεδάσῃ, μήτε για να πειράξῃ κανένα. Την ἔγραψε για να σταθῇ χρήσιμος στην Ἰδέα. Μὰ θὰ μοῦ πῆς, την Ἰδέα τῆ δικῆ σου, που μὰς τῇ γράφεις μάλιστα και με κεφαλαῖο, ἐμεῖς δὲν την ἀγαποῦμε. Ψέματα λέτε! Ἀδύνατο νὰ μὴν την ἀγαπάτε. Τῇ λατρεύετε, τρελλαίνεστε για την Ἰδέα μας, φτάνει με ἀμεροληψία νὰ δῆτε ποιά εἶναι. “Οποῖος την κατάλαβε, την ἀγάπησε ἀμέσως. Σὰ θέλετε ὅμως και νὰ τῇ μισητήτε, καλά. Πρέπει τουλάχιστο νὰ τῇ μελετᾶτε και νὰ τῇ σέβεστε. Μία Ἰδέα! Θαρρεῖτε τάχα πως Ἰδέες ὑπάρχουνε πολλές, με κεφαλαῖα; Θαρρεῖτε πως νῆς ἀνταμώνετε στο δρόμο, φτάνει νὰ βγῇτε ὅξω; Σπάνιες εἶναι πολὺ σπάνιες. Ἰδέα που στέκει, που ξέρει τι θέλει, που μεθοδικὰ ξετάζει τὰ καθέκαστα, που θρέφεται με τὰ ἰδανικά και που συνάμα εἶναι πρακτικός ὁ σκοπός της, δηλαδή ἐθνικός, ἀκούτε με και σὰ βλέπετε μία τέτοια Ἰδέα, νὰ μοῦ τῇ χαιρετᾶτε με χαρά, γιατί ἔθνος ὑπάρχει μόνο σὰν ὑπάρχει και τέτοια Ἰδέα.

Νὰ μὴν πιάνετε λοιπόν τις φιλονικίες για κάθε λεζούλα και για κάθε κόμμα ἢ δασεία. Νὰ μὴν τὰ φιλολογᾶτε με τὸ παραπάνω. Νάγαπατε σύρριζα την Ἰδέα, δηλαδή ὅληνη μαζί. Την Ἰδέα νάγαπήσετε, και στοῦ Φιλήντα τῇ γραμματικουλά. Τὸ κάτω κάτω νὰ που ἔχουμε και μία γραμματικὴ γραμμένη στη γλώσσα μας, Ἀφτὸ ἔχει νὰ κάμῃ. Ἀφτὸ νὰ βλέπετε. Ἀφτὸ νὰ θυμηθῇτε και σὰ δημοσιεύουμε τῇ γραμματικῇ του ὅτον τρίτο τόμο του Διαγωνισμοῦ, στὰ 1904. Ὁ Φιλήντας θὰ βάλῃ μαζί με τὸ δέφτερο μέρος και τὸ πρῶτο, ἀφού τὸ διορθώσῃ και τὸ ξαναχύσῃ. Ἔτσι θάχουμε σ’ ἕναν τόμο σωστὴ γραμματικὴ τῆς δημοτικῆς.

Για τὸ δέφτερο μέρος, που εἶναι πολὺ καλύτερο ἀπὸ τὸ πρῶτο, παίρνει ὁ Φιλήντας ὅλο

τὸ βραβεῖο, καθὼς τοῦ ἀξίζει, δηλαδή χίλιες δραχμές.

Ὁ δέφτερος τόμος τοῦ Διαγωνισμοῦ δημοσιεύεται σ’ ἕνα μῆνα, με κάτι νόστιμα δηγηματάκια ἐνὸς δασκάλου, που εἶναι και ποιητής. Για τοῦτο ἀγαπᾶ κι αὐτὸς την Ἰδέα
Παρίσια, 14 τοῦ Σποριά, 1903.

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Φιλενάδα. Τί ὥραϊα κόκκινα μαλλιά που ἔχει ἡ κυρά σου... Ὅμως εἶναι δικὰ της τάχας;...

Καμαριέρα. Δικὰ της εἶναι, καταδικὰ της· ἐγὼ εἶδα και τὸ λογαριασμὸ ἀπὸ τὸ μαγαζί.

Ἀδάμ. Εἶσαι ἡ μόνη γυναῖκα που ἀγάπησα στη ζωὴ μου.

Εὐα. Κι’ ἐσὺ ὁ πρῶτος ἄντρας που φίλησε τὰ χεῖλιά μου.

Σατανᾶς. (σαρδονικά). Κι’ ἐσεῖς οἱ μόνοι που θὰ πείτε την ἀλήθεια σ’ αὐτὸ τὸ ζήτημα.

Και ἐγένετο.

Γιάννης. Ἔτσι ἔ, ταξίδεψες ὅλο τὸν Ὁκεανό. Καὶ τί ταξίδι ἔκανες; καλὸ, περίεργο;

Κώστας. Περιήγηση!

Γιάννης. Καὶ τί εἶδες; Εἶδες νὰ ποῦμε γοργόνες, καρχαρίες;...

Κώστας. Ὁχι, καρχαρίες δὲν εἶδα ὡς που ἔφτασα ἐδῶ κι’ εἶδα τὸ Δ. Δεληγιάνη.

— Γιατί δὲν ἀγοράζετε ἕνα σεντούκι; εἶπε ὁ ἔμπορος τοῦ λιμοκοντόρου.

— Καὶ τί θέλεις νὰν τὸ κάνω, ἀπάντησε ἐκεῖνος.

— Νὰ βάλεις μέσα τὰ ρούχά σου.

— Μὰ τί θέλεις, ἔπειτα νὰ περπατῶ γυμνός;

— Ὡστε ζῆς ἥσυχά, καθὼς πάντα.

— Ὁχι και τόσο.

— Μπὰ! τί τρέχει;

— Δίδυμα!

Ποιητής. Μπορὼ νὰ πῶ πως τὰ μάγουλά της εἶναι τριανταφυλλένια, κι’ ἄς μὴν τὰ εἶδα.

Φίλος. Μὰ, πως γίνεται;

Ποιητής. Ἀν εἶνε κόκκινα, ἔχουμε κόκκινα τραντά-

φυλλά. Ἀν εἶνε χλωμά, ἔχουμε τᾶτπρα. Τέλος ἔχουμε και τὰ κίτρινα.

Πελάτης. Μὰ Κύριε, τὸ γραφεῖο σας εἶνε φούρνο ζεστό.

Δικηγόρος. Βλέπετε, ἐδῶ βράζω τὸ ψωμί μου.

Στοῦ Ζαχαράτου.

Ἔνας. Τί εἶταν πάλι ἐκεῖ οὗτο ἀνοιχτὸ γράμμα τοῦ Ξενοπούλου στην ἐφημερίδα τις προάλλες;

Ἄλλος. Ἀπλὸ πρῶμα ἔγραψε τοῦ Βουτιερῆδη και τοῦ εἶπε πως μονάχος του ὁ Χρηστομάνος μετέφραζε τὴν Ἀλκηστη.

Τρίτος. Μὰ... τί τοῦ ἤθελε;...

Τέταρτος. Χρηστομανία.

Ο ΡΕΦΕΝΕΣ

Η ΔΙΑΘΗΚΗ ΤΟΥ ΒΑΛΛΩΡΙΤΗ

Ο ΛΟΓΙΩΤΑΤΙΣΜΟΣ

“Ἀν ὑπάρχῃ τι τὸ ὁποῖον ἐσκότωσε τὴν πρὸς τὴν ποίησιν ἐμφυτον ὁρμὴν τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς κατὰ τὴν σημερινὴν ἐποχὴν δὲν εἶναι ἡ ἐλλειψὶς ὁρμῆς ἀτμοσφαίρας πρὸς περίθλασιν και ἀνατροφὴν τῆς αὐτοφύτου ποιητικῆς διαθέσεως, ὅχι, ὅχι, ὅχι· ἀλλ’ ὁ λογιωτατισμὸς· αὐτὸς ἐπνίξε τὰ ἐμβρυα ἐν τῇ κοιλίᾳ τῶν μπτέρων και ἀπερρόφησε πᾶσαν ἱκμάδα και πᾶσαν ζωτικότητα.

Καλὲ, σου φαίνεται λίγο νὰ ἔχῃς ἐπάνωθε σου τὸν... τὸν... τὸν... με τὸν πέλεκυν ἀνὰ χεῖρας ἐτοίμους νὰ σε καρατομήσωσιν ἀν ἤθελες τολμήσῃ νὰ ἀφαιρέσῃς τὸ ἕκ τῶν αἰτιατικῶν ἢ ἀν αὐθαδιαζῇς νὰ εἰσαγάγῃς εἰς τοὺς στίχους σου λέξεις τινὰς ἢ φράσεις ἀνηκούσας εἰς τὴν δημοτικὴν μας γλῶσσαν; Νὰ μὴ εἶσαι ποτὲ δεκτὸς εἰς τὰ ποιητικὰ διαγωνίσματα, νὰ σε προπαλακίζουν αἰώνως, νὰ σε χλευάζουν, ὡς ὁ Α. Σούτσος ἐτόλμα νὰ χλευάζῃ τὸν Σολωμὸν, και νὰ φυλάττουν τὰς δά-

* Ἀπὸ δυὸ γράμματα ποῦσταίτε ὁ μεγάλος μας Βαλαωρίτης στὸ κ. Ροῖδη, ὕστερ’ ἀπὸ τὸν περίφημο ἀγῶνα Ροῖδη—Ράχου, λίγους μῆνας πρὶν πεθάνῃ. Τὰ χρυσὰ του αὐτὰ ἔπη ἔρχονται ἐπικαιρότατα. Θαρρεῖ κανένας πως πολλές ἀράδες τοὺς εἶναι σὰν νὰ γράφτηκαν τώρα. Ἀς ἀνοίξουν τὰ στραβὰ τοὺς οἱ δασκάλοι κι’ ἂς καλοδιαβασουν ὅσα ἔγραψε ὁ μεγάλος μας ποιητής.

τίς ἔφη, ἢ τίς ὁ τυπλὸς προσπίπτων, ΕἶΑΝ ΕἶΦΗ (Ἰεχωῶς)

Και ὁ ἄκροισ δακτύλοις ἀψήμενος τῆς ἀρχαίας· ποτὲ δὲ θάβαζε, μοῦ φαίνεται, τὸ εἶν με ὀριστική.

Ἄλλου πάλι, στὸ «Χρυσὸν μουσικὸν» διαβάζουμε τὰ ἑξῆς: «Θυμῆρες βλέμμα διατὶ γονυκλινῆς αἰτῶ σοι» και ὅταν μοι συγχωρηθῇ ἡ τόλμη μου ἡ τόση... Ποτέ, μοῦ φαίνεται, δὲν μπορεῖ νὰ συγχωρηθῇ ἡ τόλμη του ἡ τόση νὰ γράφῃ αἰτῶ σοι.

Στὸ ἴδιο ποίημα βρίσκονται οἱ στίχοι «και ὅταν ἔλθῃ τῶν ὁρῶν τῶν μελανῶν ὁ κλήρος» και ἀπὸς παρέρχονται τὰ ἔτη μετὰ τοῦτο μελανῶν. Ἄλλου πάλι ὁ ποιητής που θέλει νὰ διώξῃ τὸ νά, τὸ θά και τὸ δέν, γράφει «και ἡνοῖξα τοὺς ὀφθαλμούς· οὐδ’ ἦτο χίμαρὰ τις». Καὶ σ’ ἄλλο ποίημα, τὸν «Ἐφιάλτην» φεγγοβολοῦν οἱ στίχοι:

Τὸ πλάσμα τὸ προσνεῖον, ὅπερ μ’ ἐνθουσία και μοι ἐδόκει τιμαλφέστερον ἀγγέλων...

Ἀισθημα γλωσσικὸ μὴ φορὰ! Πλάϊ στὸ «μοι ἐδόκει», τὸ «ἐνθουσία», που δὲν εἶναι οὔτε σημερὸν οὔτε ἀρχαῖο δηλ. ἀνύπαρχο πράγμα, που ἔπρεπε νὰ τὸ πει «ἐνεθουσία», που κι αὐτὸ ἀκόμα ἐδῶ πέρα εἶναι λάθος, ἀφού «ἐνθουσία» πᾶσι νὰ πει «συνεπαίρνομαι», κι ὅχι συνεπαίρνω. Τῶν προγόνων ἡ τοῦ Ἐξαρχόπουλου ἀναξία εἶναι μὴ τέτοια γλώσσα; «Παρθένον γλωσσολογικῶν ρύπων» ἢ «Γλωσσικῶν ρύπων ἀνάπλεων» ταιριάζει νὰ τὴν πει κανείς;

(Ἀκολουθεῖ)

ὅτα λένε τῆς δημοτικῆς οἱ ὁπαδοί, ἀλλὰ νομίζουν ὅτι ἄλλοι σκοποὶ κι ἄλλοι λόγοι παρά ἡ καθαρή ἰδέα τοὺς σπρώχνουνε νὰ γράφουν ὅπως γράφουν, και νὰ λένε ὅσα λένε. Ἀνάμεσα στοὺς πολλοὺς αὐτοὺς λόγους ὁ πρῶτος και σπουδαιότερος, που ὅλοι τονὲ φέρνουνε στη μέση κάθε ὥρα και στιγμή, εἶναι ἡ ἀμάθεια, εἶναι «ἡ ἄγνοια τῆς Ἑλληνικῆς». Βέβαια. Ἐμεῖς καμαρώνουμε, σὰ γράφουμε κανένα τύπο ἀρχαῖο, ἢ κανέν’ ἀπὸ τὰ «ὁ λέμβος», «ἡ Ἀκαδήμεια», «Βυζαντινός», «νὰ ποιησωμαι», «νὰ δῶ λόγον» κ.τ.λ. και σούρχονται ἄξαρχα μερικοὶ και σοὺ γράφουνε στη χυδαία γλώσσα. Ποιά ἄλλη αἰτία, παρά ἡ ἀδυναμία νὰ γράφουνε στη γλώσσα τὴν ὑψηλὴ, τοὺς κάνει νὰ γράφουνε πρῶστυχά, ἀδυναμία που εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀμαθείας των περὶ τὴν Ἑλληνικὴν;

Τέτοιες ἰδέες ἔχουν, και τέτοια λένε συχνὰ τῆς πανύψηλης γλώσσας οἱ ὑπέρχοντες γι’ ἀνθρώπους σὰν τὸν Πάλλη, που ἂν ὅχι τίποτ’ ἄλλο, τὴν ἀρχαῖα τουλάχιστο τὴν ξέρουν καλῆτερ’ ἀπὸ πολλοὺς Ρυχαβήδες και Μιστριώττες. Καὶ δὲ μοῦ φαίνεται περιττὸ, ἀφού ἔτφερε ἡ σειρά τοῦ λόγου νὰ παραθέσω ἐδῶ πέρα ὅσα λέει για τὸν Πάλλη και για τὴν ἐκδοσὴ του «τῆς Ἀντιγόνης» ὁ Δ. Βερναρδάκης στὸν πρῶτο τόμο τοῦ Εὐριπίδου που ἐκδίδει στη Ζωγράφειο Βιβλιοθήκη. Ἀφού πρῶτα λέγει «ἡ ἐλευθέρα Ἑλλάς δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ και μὴν κᾶν ἐκδοσὴν ποιητοῦ ἢ συγγραφέως ἂσαν νὰ παραβληθῇ ὁπωσούν πρὸς τὰς τῶν ἀλλογενῶν

σοφῶν», προσθέτει σὲ σημείωση τὰς ἀκολουθα: Ἡ μόνη ἐντιμὸς ἐξαίρεσις ἢ εἰς ἐμὲ γνωστὴ εἶναι ἡ ὑπὸ Α. Π. (ἄλλη) «Σφοκλέους Ἀντιγόνη μετὰ κριτικῶν ὑπομνημάτων, ἐν Ἀθήναις, 1885»... Εἰ και δὲν ἀσπαζόμεθα τὰς κριτικὰς ἀρχὰς τοῦ κ. Α. Πάλλη, ὁλοφύχως ὅμως και μετὰ χαρὰς ἐπικροτοῦμεν εἰς τὴν ἐπιβολὴν, ἣτις εἶναι ὅλως κριτικὴ και ἐπιστημονικὴ, ὅπως και ἡ μέθοδος, ἣν ἀκολουθεῖ ὁ ἐλλογισμὸς ἐκδότης.

Αὐτὰ λέει για τὸν Πάλλη ὁ Βερναρδάκης, που ἔχει, νομίζω, κάποιο βάρος ἢ γνώμη του σὲ φιλολογικὰ ζητήματα, ὅσο κι ἂν τὸν ἔδρισε ἀγράμματο «ὁ φίλτατος τὰς Μούσαις» Κόντος, κατὰ τὸν κ. Χατζιδάκι.*

Ἀλλὰ καιρὸς εἶναι νὰ ξαναγοῦρῶμε σ’ «Ἀλγην» που δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ μὴ χαρακτηρίσῃς κι αὐτὰ ὡς ποιητικὴ και γλώσσα ἀναξία τῶν προγόνων, ὅπως ὁ «ἐν τοῖς Μνηστήρσι» κ. Ὁρμενίδης ἐχαρακτήρισε μόνος του τὸ «ὡς ἄνθος λωτοῦ» γλυκὺ ποίημα αὐτοῦ.

Ποῖος ἄξαφνα πρόγονος δὲ θὰ καμάρωνε τοῦ ἀπογόνου του τὸν ἀκόλουθο στίχο:

* Εὐριπίδου Φοίνισσαι, 1888 σελ. ρκ’ — Ἀποτέλεσμα τῶν λόγων αὐτῶν τοῦ Βερναρδάκη εἶναι, ὅτι ὁ κ. Μιστριώτης στὰ «Θοηθήματα» που ἀραδιάζει σὲ κάθε του ἐκδοσῇ, μόνος τοῦ Βερναρδάκη τὴν ἐκδοσὴ δὲν ἀναφέρει.

** Γλωσσολογικὰ μελέται, Τόμος Α’ σελ. 288.